

Srážka dvou světových názorů

Často dostávám otázku: Pokud není všechno kolem nás hmota, co to tedy je? A já odpovídám: Vědomí, **základem všeho je vědomí**. Ale vědomí je přece takový nejasný, rozmlžený koncept! A právě sem vpadává kvantová fyzika s odpovědí, kterou hledáme. Protože v kvantovém světovém názoru je všechno neurčité, bez pevných hranic – dokonce i hmota. Dříve, než se z čehokoliv stane prožitek, existuje to jako posibilita, jako možnost.

Pokud je to tak jasné, proč o tom vědci pořád diskutují? Ovšem vědci neustále debatují o všem možném: Je základem všeho hmota, nebo vědomí? Co to znamená být lidskou bytostí? Existuje bůh? Jakkoliv jsou to všechno důležité otázky, ve světě každodenních záležitostí jsou tím nejdůležitějším hodnoty. Největším nedostatkem materialistického světového názoru je to, že nedovede ocenit, ba dokonce znevažuje archetypální hodnoty – lásku, pravdu, spravedlnost, krásu, dobro, hojnost – a významy, které z nich pro nás vyplývají. A přesto jsou pro většinu lidí na světě tyto hodnoty – třeba láska – stále důležité. Kvantová fyzika naopak přichází s novým náhledem na svět, který může do našich životů hodnoty a smysl vrátit a odpovědět na otázku, kým jsme a co to znamená být člověkem.

Jednou se mě kdosi zeptal, zda vidím nějakou podobnost mezi kvantovou teorií a teorií vesmíru. Skutečně velmi dobrá otázka. Kvantová teorie vychází z pozorování velmi malých objektů v hmotném světě – tedy mimo dosah mikroskopu. Úkolem teorie vesmíru naopak je přinést vysvětlení obrovského makrosvěta. V jakém vztahu tyto dva světy jsou? Pokud jde o kvantovou teorii vědomí, stojí ony gigantické aspekty fyzického vesmíru mimo oblast jejího zájmu. Moderní nauka o kosmu se – do značné míry právě pro svou vazbu na materialistickou vědu – doposud vyhýbala niternému světu vědomí. V důsledku toho se zdá, že nemá žádný vztah ke skutečným problémům, které před námi dnes a denně stojí. V tomto smyslu nejsou koncepty moderní kosmologie ničím jiným než únikem – jakousi snahou odvést pozornost, jež se nijak zásadně neliší od pokusů středověkých křesťanských myslitelů zjistit, kolik andělů může tančit na špičce jehly.

Způsob, jakým vědečtí materialisté často tvoří a prezentují své bohy vyvolávající poslze takové zrušení, mi připadá zajímavý. Všechny ty exotické poznatky ohledně vesmírného prostoru se staly moderní náhražkou starých náboženství – od Platonových archetypů, přes křesťanské anděly,

k hinduistickým bohům více podobným lidem, jakým je třeba Šiva. My se dnes místo nich odvoláváme na černé díry a temnou hmotu, to vše ve snaze něčím nahradit archetypy a dřívější bohy. Moderní věda prostě ignoruje vědomí a místo něj dává přednost konceptu univerza, v němž jsou archetypy a hodnoty nahrazeny moderními pojmy, jako černé a bílé díry, nebo temná hmota a temná energie.

Je třeba především jasně vidět, že věda by měla vždy sestávat ze tří složek. Jejím základem musí být teorie. Ta musí být verifikovatelná experimentálními daty. A rovněž musí být užitečná, musí být aplikovatelná na lidské záležitosti.

Zatímco však studium vědomí v současnosti vskutku otevírá užitečné, experimentálně ověřitelné a technologicky využitelné oblasti poznání, zabývá se moderní materialistická věda stále častěji tématy a objekty neužitečnými a experimentálně neověřitelnými. Teorie, které byly dříve považovány za ezoterické a spíše nevědecké, se tak nyní stávají užitečnějšími a v rámci vědy více akceptovatelnými.

Zároveň se však věda samotná, kdykoli řeší problémy praktické a navýsost pozemské, stává abstraktnější a méně užitečnou – podobá se tedy spíše oněm starým spirituálním tradicím a systémům. A spirituální tradice připomínají čím dál víc vědu.

Co je vědomí?

Vědecký materialismus má tendenci považovat vědomí za záležitost týkající se čistě jazyka. Z gramatického hlediska se v jazyce rozlišuje předmět (subjekt) a jeho vlastnost (predikát), ovšem věda tvrdí, že se může bez subjektů obejít. Jako příklad uvádí jazyk indiánského kmene Hopi, v němž subjekty ani predikáty neexistují a vyskytují se v něm jedině slovesa, tím se má eliminovat potřeba vědomí v jiném než čistě lingvistickém kontextu. Bez subjektů – tedy bez vědomí – je vše pouze hmotou a manifestacemi hmotných interakcí. Takový je světový názor, ke kterému se v současnosti hlásí většina vědců.

Zeptáte-li se lékaře na definici vědomí, odpoví vám pravděpodobně bez mrknutí oka, že je opakem komatózního stavu. Jedna novinářka se mi svěřila, jak na ni působí tento typ odbornické argumentace: „My všichni taky konsternovaně stojíme před obrovskými problémy, jako je globální oteplování, kolaps ekonomiky a polarizace v politice – a to především proto, že nejsme schopni se myšlenkově sjednotit na tom, co vlastně jedno konkrétní slovo, tedy vědomí, zname-

ná. A dokonce si ani neuvědomujeme, že k tomu myšlenkovému setkání či sjednocení dosud nedošlo.“

Samozřejmě, pro mnohé lékaře se vědomí stále ještě rovná pozornost či prostě bdělý stav, a to i sto let po Freudovi. Lékaři zřídka čtou psychoanalytickou literaturu, a pokud přece, většinu z toho, co se dočtou, neakceptují. Protože jak můžeme přikládat vůbec nějakou validitu nevědomé mysli, když u komatózního pacienta vědomí absentuje? Ale vědomí nikdy nemizí beze zbytku. I když jsme v bezvědomí – jako v případě kómatu – a naše vědomá mysl je odpojena, nemáme tedy žádné povědomí o tom, co se s námi děje, žádný subjektivní prožitek týkající se prostředí kolem nás. Ale naše vědomí je stále zde. Freud vlastně ve skutečnosti měl za to, že jakkoliv je rozdíl mezi tím, zda jsme si vědomi sebe sama a okolí, nebo jsme v bezvědomí, jedná se v obou případech o stavy vědomí. V jednom stavu jsme si vědomi subjekt-objektového rozštěpu a jsme schopni prožívat oba jeho póly – subjektivní (ten, kdo něco zakouší) a objektivní (to, co je zakoušeno). Ale ve stavu bezvědomí si tohoto rozdělení vědomí nejsme. S pomocí psychoanalýzy však můžeme zkoumat, jaký vliv na nás mají a jaké problémy nám způsobují mentální procesy probíhající v našem nevědomí, tedy takové procesy, jichž si nejsme vědomi. Freud soudí, že v zájmu vlastního dobrého psychického fungování bychom se měli pokusit tyto nevědomé procesy identifikovat a pochopit.

Vědomí představuje fundamentální aspekt naší přirozenosti, který je nicméně obtížné definovat – tedy přinejmenším bezprostředně. Můžeme mít jisté povědomí ohledně některých stránek a atributů vědomí, ale to je tak asi všechno. Protože vědomí tvoří v poslední instanci, alespoň v rámci kvantového světového názoru, základnu veškerého bytí, jakákoliv definice, o kterou se pokusíme, je nutně neúplná. Vědomí rovná se vše, co existuje. Takže ať už se je snažíme definovat jakkoliv, bude vysvětlení neúplné, protože i ono samo je pouhým fenoménem vědomí, a nikoliv naopak.

Amit GOSWAMI v knize **KVANTOVÁ KNIHA ODPOVĚDÍ, Jak kvantová věda vysvětluje lásku, smrt a smysl života.**

Kvantová fyzika je nejen budoucností vědy, ale i klíčem k pochopení vědomí, boha, psychologie, smrti a smyslu života. Je jakousi protilátkou na výhradně mechanický přístup vědeckého materialismu. Knihu vydalo nakladatelství ANAG Olomouc, tel.: 585 757 411, e-mail: anag@anag.cz, www.anag.cz.